

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Dobozsi István*

Cím: *Beszélgetés Ujpesten a „legöregebb” naptár csinálójával*

Forrás: *Magyarország*

3m
(Hely)

1926. 1. 1.
(Idő)

(Köt. v. füz.) (Old)

Osztályozás

Tárgy

059

Hely

Idő

"1926"

Személy

Beszélgetés Ujpesten a „legöregebb” naptár csinálójával

A kalendárium (latinul *calendae*) csaknem egyidős az emberiséggel. A legrégebb naptár-számítás a rómaiaktól datálódott, Krisztus előtt 717 esztendővel. Később az úgynevezett *Julián- és Gergely-naptár*ok egyesítéséből keletkezett a kereszténység körében ma is használatos naptár. Még a szokványos naptár-olvasók közül is kevesen tudják, hogy a mai 365 napos naptári rendszer *Julius Caesartól* származik. Később, XIII. *Gergely* pápa egy 1582-ben keltezett aranybullával rendezte a naptárkérdést és azóta lényegében alig történt változás a tizenkét hónapra felosztott naptár rendszerében és technikájában.

Hogy a népek kulturális fejlődésének és általában művelődésének történetében milyen rendkívüli nagy szerepe volt a naptárnak évszázadokon át, arról egészen külön tanulmányt lehetne írni. Speciálisan Magyarországról szólva, elmondhatjuk, hogy nálunk a naptár (a köznép szerint ma is inkább: kalendárium) ugyyszólván bölesője volt az irodalomnak. A magyar nép széles rétegei évszázadokon keresztül alig olvastak más könyvet a mindenkor adventi időszakban megjelenő naptárnál, amely a ház irni-olvasni tudó népét hűségesen elkísérte és elszórakoztatta az esztendő tizenkét hónapján keresztül. De

nemcsak könnyedén szórakoztatta és mulattatta, hanem egynémely tekintetben a tudományos és ismeretterjesztő világ misztériumába is bevezette a világi ismeretek után vágyó népeket.

Ezek jutnak az eszünkbe most, az esztendő fordulásán, amikor az elavult kalendáriumot új váltja föl és az emberiség új reményekkel, új bizakodással veszi kezébe a megújított esztendő utmutatóját.

A naptár csinálásnak Magyarországon tisztes multja van. Akik évtizedek óta foglalkoznak nálunk naptár csinálással, azok bizony megérdemlik, hogy az ujesztendő küszöbén forró kézszorítással köszöntsük őket, mint a

kultúra és a népek szellemi haladásának szerény fátylagujtatóit.

A naptár csináló nevét a népek nagy tömege alig ismeri, mert a friss nyomással és tetszetős borítéklappal kikerülő új kalendáriumon rendszerint csak a naptárkiadó-cég neve szerepel, sok esetben elég jól és népszerűen hangzóan. Magyarország legrégebb naptárkiadója jelenleg a *Franklin-Társulat*, mely azonban tulajdonképpen csak átvette ezt a könyvkiadási ágat a nyolevanas években olyan népszerűen csengő *Mehner Vilmos-cégtől* és azóta el nem lankadó szeretettel és buzga-

lommal műveli ezt a nem mindig dusan virágzó üzletágot. Gyermekkorom régi emlékei közé tartozik, hogy a nyolevanas évek végén, sőt még az utána következett lusztrum elején is a nagy magyar Alföld népe más kalendáriumot nem vett volna a kezébe, csak *Mehner-félt*, no meg az *Aradon Réthi Lipót és Fia* nyomdájában nyomtatott kikalaku *Alföldi Kalendáriumot*, ami szintén nagy közszeretettel örvendett. Ezenkívül aztán *Rózsa Kálmán és Neje* hírneves Szentkirályi-utcai könyvkiadó cég iparkodott hatalmas versenyt támasztani a népies naptárkiadás terén. Ennek a cégnek azonban inkább csak az utolérhetetlenségig népszerű *álmokönyvei, szerencsemondó csizói* és egyéb hasonló népies kiadványai tudták példányszám tekintetében is kiállni a versenyt az utolérhetetlen *Mehner-féle* naptárakkal, melyek közt is legelterjedtebb volt talán a híres *Regélő bácsi*, meg a *Képes nagy család*.

Molecz ur, a legfiatalabb naptár csinálónak vallja magát

De én tulajdonképpen nem is a naptárkiadókról akartam itt beszélni, hanem inkább a naptár névtelen csinálójáról, akik közül — úgy véltem — illendő volna személyesen föl keresni a legöregebbet. Ezzel a föltett szándékkal jutottam ki Ujpestre, a Tavasz-utcába, ahol bizony ugyancsak elég bő lére eresztett áradás fogadott, nyilván azért, hogy stilszerű maradjon az utca nevéhez. A Tavasz-utca végéfelé találtam rá *Molecz* urra, akit mint a legöregebb naptár csinálót köszöntöttem és arra kértem, mondjon valamit a naptár csinálás titkaiból.

Molecz ur, idősebb jovialis ur, készséggel beinvitált a szobájába, de eleve elhárította magáról a „legöregebb naptár csináló” részéről megtiszteltetésnek szánt titulusát.

— Nem, kérem, — mondja indignálódva — én nem vagyok a legöregebb naptár csináló, habár éveimnek számánál fogva már nem számítom magamat a fiatalság közé. Én mindössze két évvel ezelőtt cseppentem bele ebbe a mesterségbe. Azelőtt a *Vasárnapi Újság* szerkesztője voltam, szintén a Franklinnál. A legrégebb naptár csináló megtisztelő titulusa *Brankovits Györgyöt* illeti, aki agg korára való tekintettel, évek óta már nyugdíjban van és amikor ő visszavonult, a Franklinban felajánlották nekem a naptár szerkesztés munkáját. Így lettem én naptár csináló. Tulajdonképpen nem a legöregebb, hanem talán inkább a legeslegfiatalabb ebben a mesterségben.

— No, talán így sem baj, — füzöm tovább a szót Molecz urammal, aki irigylésreméltó csinos kis földszintes házaeskájában szívja deris nyugalommal hosszúszerű pipáját és készséggel beszél a naptár csinálás nem éppen halás mesterségéről.

A naptár, mint a népies irodalom bölcsője

— A magyar naptárkiadásnak, helyesebben: a naptáriradalomnak tulajdonképpen egy Németországból ideszakadt könyvkötő, névszerint *Mehner Vilmos* volt a megteremtője, de nemcsak naptárkiadással foglalkozott, hanem az egyéb népies kiadványok népszerűsítése az ő nevéhez fűződik. A nyolevanas évek elején történt, hogy az Athenaeum *Petőfi* összes költeményeinek diszkiadását akarta forgalomba hozni, de sehogysem boldogult vele. A diszesen illusztrált mű ott állott ki nyomtatva, de a magyar publikumnak valahogyan nem kellett. Ekkor előállott a Németországból ideszakadt *Mehner Vilmos*, aki ak-

kor még talán magyarul sem tudott és átvette az Athenaeumtól a diszkiadásos **Petőfit**. *Folytatásos füzetekben* kiadta és olyan sikere volt, amilyenre Magyarországon a könyvkiadás terén azelőtt soha nem volt példa. Ezen a szinte váratlan sikeren felbuzdulva, Mehner azután egymásután rendezett hasonló népies kiadásokat *Tompából, Garasiból, Vörösmartyból*. Azután kezdett foglalkozni *naptárkiadással* is, ami szintén meghozta a maga eredményét nemcsak erkölcsi, de anyagi tekintetben is. Az anyagi sikert hamarosan több hatalmas bérpalota bizonyította a főváros legforgalmasabb utvonalain. A német könyvkötőből lett magyarországi naptárkiadó kis boltja hatalmas könyvkiadóvállalattá erősödött a Papnövelde-utcában és csak Mehner halála után vette át a céget a naptárkiadás jogával a Franklin-Társulat, melynek naptárain ma is rajta van a Mehner-szignatura.

— A magyar naptáriróadalom, hogy így fejezzem ki magamat, tulajdonképpen ebben az időben kezdett virágozni és hosszú évtizedeken át jelentős kulturtényezője volt a nagy Magyarországnak. A Rózsa Kálmán és Neje cég is lassan előregedett és később átvette a *Szent István-Társulat*, amely azonban az idők során csak az egészen vallásos jellegű naptárak kiadását tartotta fenn. Ma tehát tulajdonképpen csak két számottevő naptárkiadó-cég van: A Franklin és a Szent István-Társulat. Ami ezenkívül még megjelenik a megcsontított országban, az számottevőnek nem mondható. Természetesen az idők során és a fejlődés retortáján keresztül változnak az egyes kiadványok is. Még közvetlenül a háború előtt országszerte nagyon híres volt a Franklin *Protestáns Naptára*, melyet hosszabb ideig Szász Károly szerkesztett. Nemrégiben azonban ezt a régi naptárt a Franklin megszüntette, mert a Dunántul új verseny-

társra akadt a *Luther-naptár* formájában. Ha jól összevesszük, ma a megcsontított országunk területén összesen alig jelenik meg mintegy *ötvenféle* naptár, nem számítva természetesen az egyes lapvállalatok és más intézmények által ingyen osztogatott naptárakat.

— Ami pedig magát a naptár szerkesztését illeti, ne tessék azt hinni, hogy ez valami könnyű feladat. Figyelembe kell venni, hogy a naptárt a legműveltebb embertől a kevésbé műveltig majdnem mindegyik réteg igénybeveszi. A naptárszerkesztőnek tehát meg kell találnia a helyes közeputat és vigyázni arra, hogy az olvasmányul adott szöveg minden igényt kielégítsen. Vannak ezen a téren újítások is, mert a közönség is időnként mást és mást kíván. Most újabban például divatba hozták a naptárakban a *folytatásos regényt*. Szinte merész ötletnek látszik és mégis bevált. A most megkezdett regényt majd csak egy émulva folytatjuk ugyanabban a naptárban.

— Ha visszatekintünk a magyar naptárnak csak tizenöt éves multjára, konstatálnunk kell, hogy *nívó tekintetében nagyot fejlődöttünk*. A mai naptárak írói leginkább ilyen jól esengő nevekből állanak: *Mikszáth, Herczeg, Bársony* István. Tavaly megpróbáltuk a népszerűbb *Petőfi*-verseket kultiválni a naptárakban és ez a kísérlet jól bevált. A naptár olvasó közönség örömmel fogadta ezt a reneszánszot. A jövő évre érvényes naptárakban már sűrűn találjuk *Aranyt, Vörösmartyt, Kisfaludyt*. Persze, *annál rosszabbul állunk az adomákkal*. Az adoma mindenkor elengedhetetlen fűszere volt a naptárnak. Emlékezzünk csak a régi jó cigány- és zsidóadomákra, melyek a magyar lélek sajátos humorát tükrözték vissza. Ezekben a naptárbeli adomákban benne csillogott a régi magyar kedély és gondtalanság.

Hogyan szerkesztődik a naptár?

A mostoha gazdasági viszonyok és a lélek nélküli szomorú idők kiirtották az emberekből az ősi humort. Az adoma, ez az isteni adomány meghalt. Ezért kénytelen a naptáreszináló idegenből vett humort applikálni bele a naptár adomarovatába, hogy éppen ne maradjon üresen.

— Még igen érdekes és feljegyzésre méltó esemény gyanánt kell megemlítenem, hogy a magyar naptár útja szabad az idegen hatalmaktól megszállt területekre: Romániába és Szerbiába is. Amíg sem a magyar lapokat, sem a könyveket nem engedik túl a trianoni határokon, addig a magyar naptárt senki sem tartóztatja fel a megszállt területeken. Kivételesen Csehország, ahová még talán az ártatlan falinaptárt sem szabad bevinni Magyarországból.

A csillagászok szerepe a naptárkészítésnél

Még csak arról valamit, hogy a tulajdonképpen naptári rész hogyan készül. A laikus ember talán azt hiszi, hogy a naptárban előforduló időjósások és csillagászati feljegyzések csak afféle kedélyes kitalálások és a naptáreszináló „smoncái”. Ilyesmit ne is tessék feltételezni. A naptári részt magát teljesen nyomdaképes állapotban összeállítva most *Kalocsáról* kapják a naptárkiadók, az ottani csillagdából. A régi naptárakra láthatunk gyakran rányomtatva: „Montedegói Albert Ferenc összeállítása Egerből”. Valamikor ez a bizonyos Montedegói Albert Ferenc lehetett a leghíresebb naptáreszináló csillagász, aki az

egri csillagdából látta el az összes magyarországi naptárakat a leghitelesebb összeállítású csillagászati anyaggal.

— No és hogyan készül a rigmusokba sze-

dett százesztendőös jövődömondó?

— Ez se üres kitalálás. Ennek is megvan a maga csillagászati alapja. Magam is csináltam százesztendőös jövődömondó rigmusokat, de úgy hiszem, ennek a nagyobb mestere és ugyszólván az atyja mégis az igazi legrégibb, kiérdemesült naptáreszináló, a fentebb említett Brankovics György, akinek számításom szerint legalább negyvenesztendőös naptárszerkesztői multja van. Franklinék úgy vették át a Mehner-cégtől a naptárkiadási joggal együtt és most itt Ujpesten, a Deákutcában élvezi egy hosszú munkában eltöltött élet esendes nyugalmát.

Eddig tartott a beszélgetésem Molecz urral, a mai idők legaktívabb, vagy helyesebben mondva: egyetlen aktív naptárszerkesztőjével. Már bucsuztam is, mert közben meglehetősen ránsökötétedett a kis szobában. Künn szitászürüségű ólmos köd ereszkedett az ujpesti apró házak fölé és a hagyományos ujpesti sár még félelmetesebbé dagadt a nyirkos esthomályban.

A vendéglátó háziur kikísért a kiskapuig. Bucsuzóul szerettem volna megkérdezni, hogy naptáreszinálói befolyásával és tekintélyével v'ye keresztül, hogy a jövő esztendőre muljon el a fejünk felől a mostanihoz hasonló abnormisan esapadékos, kéretlenül esős, gyászosan ködös időjárás és hogy helyette süssön ki a magyarok örökké mosolygós, derüs napsugara . . .

Dobozi István